

nalingadozások, szerkesztési botlások nélkül. Ez év áprilisában szerkesztőt is váltott a lap: leköszönésem után Tomka Béla került erre a posztra. Nehéz egy "belülállóknak" megfogalmazni ennek az új arculatnak a mibenlétét. Talán egyfajta kettősség jellemzi: amennyiben lehetőség van rá, foglalkozik a kar eseményeivel, beszélgetésekkel, híreket, tudósításokat közöl. Ugyanakkor szeretnénk tükrözni, tudatosítani olvasóinkban - és természetesen magunkban is - azt, hogy a minket körülvevő szűkebb-tágabb világban milyen gondolkodásbeli és cselekvési alternatívák léteznek. Itt az alternatíva szó a legfontosabb: nem elsősorban a szerkesztők amúgy sem egységes felfogásának szeretnénk nyilvánosságot adni, hanem a kar minden hallgatójának, az őt érintő kari, egyetemi és - ne féljünk kimondni - országos kérdéseket illetően, minél több eseményről tudósítani, mely érdeklődésükre számot tarthat. Talán ez is oldhatja azt az egymástól való elszigeteltséget, melynek csak egy része a szerkesztők és az olvasók közötti távolság. Ennek érdekében írtunk ki pályázatot, szervezünk felolvasóestet, s ezt szolgálja a különszámunk is, mely Nektek, elsőéveseknek szól.

Végezetül: szeretnénk elterjeszteni azt a hiedelmet, hogy a dolgokat illető kritika, egymás nézeteinek szembesítése nem fölösleges.

Galamb György

+++

Szemelvények a Gondolatjel korábbi számaiból

Az első szám beköszöntőjéből:

"A kiadvány elsődleges célja, hogy a bölcsészetet érintő lényeges és aktuális kérdésekre, eseményekre, problémákra ráirányítsa a figyelmet, ezekről nézeteket, véleményeket ismer-tessen, esetleg szembesítsen egymással.

... Egy régi görög orvosi szállóige szerint "előbb a szó, aztán a fű, aztán a kő" - véleményünk szerint a nyílt és tárgyyszerű, tehát felelősségteljes diagnózis elősegítheti a szükséges "gyógymód" alkalmazását."

+

A forma teljesen csődöt mondott, a tartalom kétséges

"Eljutottunk tehát odáig, hogy a forma teljesen csődöt mondott, a tartalom kétséges. Mi hát akkor a KISZ funkciója jelen létezési módjában? Válaszolva magamnak: érzésem szerint a KISZ egyetlen valóban működő funkciója a továbblépők /KISZ-vezetőségbe, Pártba/ kiválasztódásának biztosítása. Pontosítva: ezért kell tömegszervezetnek lennie a KISZ-nek, hogy a nagy számok törvénye szerint a legalkalmasabbaknak lehetőséget nyújtson a nozgalomban való továbblépésre, tehát kitermeljen egy kicsiny csoportot."

/ Varga Katalin riportjából, 1981/1 /

Ellesett párbeszéd.

- Hallom lemondta.
- Mi az, hogy lemondta. Otthagytam őket, mint Szent Pál az oláhokat.
- De akkor miért vállaltad el egyáltalán?
- Hát valakinek csak kellett vállalnia. KISZ-titkár nélkül nem lehet alapszervezet. Senki nem akarta, hát én áldoztam fél magam.
- Nem segített sokat amint látom a mártíromságod.
- Az nem az én hibám, hogy két év alatt egy közös programot nem tudott magának összehozni a csoport. Egy ember hiába veri a nyálát, ha többinek ez kamu. Ez az egy ember csak arra jó, hogy legyen kibe törülközni, ha gáz van.
- Es gáz volt?
- Nem volt semmi. Legfeljebb langyos víz. A végén különben csak hárman maradtunk a csoportban, mert a többi szétszóledt. Volt, aki átigazolt más klubba, volt olyan is, aki végleg kilépett a buliból.

/ Nagy Imre, 1981/6-7 /

+++

Nem félműveltség - műveletlenség

Nos, gondolom, nem kétséges, hogy a filozófia mélységei nem nagyon érintik meg a diákság javarészét abban az egy fél-évben, amelyben erről hivatalosan szó van. Kezdek el arról beszélni, hogy azok, akikben mégis felmerülne a vágy a filozófia kérdéseibe mélyebben behatolni, az ókorról már a könyvtárban lemondanak, mert ma Pláton nem számít oly jelentősnek, hogy a bölcsészek /állítólagos szellemi értelmiség/ részére akárcsak egyetlen példányt tartsanak összes műveiből...

S vajon reális-e az a felosztás, hogy az ötezer éve gondolkodó emberiség nagy szellemeiről /Lao-ce, Szt. Tamás, Szt. Kelenen, Avicenna.../ egy félév alatt megtanuljuk a lényegét; míg az alig százötven éve létező, s ma egyedül hiteles tudományos filozófiát és gazdaságelméletet /Marx-Engels-Lenin/ a további hét féléven keresztül tanulmányozzuk behatóan? Mert létezhetne-e az az utóbbi amaz nélkül? Nem szőgyen az, hogy egy átlag bölcsész filozófiai műveltsége Arisztotelész Metafizikájának egyszeri, felületes elolvasásából áll?!

+++

Generáció - felemás szemlélettel

A tizenéves korunk végére kialakult képünk a mai társadalomról egy itt-ott felszakadt zsákhöz hasonlít, amelyből ismeretlen tárgyak éles szegleteként kilátszik hol az elsorvadó nemzettudat, hol a "csöves-jelenség", hol az alkohol-, öngyilkossági, válási statisztika, hol a fiatalok disszidáló "kedve" stb. Ez a zsák annyiban zsák, ez a belénk táplált egynemű szemlélet annyiban egynemű, amilyen egyneműnek a társadalom politikai berendezkedése szeretné láttatni magát. Még ha ez a zsák most nem is annyira az ideológiai szuperlatívuszok /imperatívuszok?/, hanem inkább a viszonylagos anyagi jólét

erősnek mondott szövetéből készült és készül számunkra - azért a "zsákszerűség" sajnálatos maradandósága komoly figyelmet érdemel.

Igaza van Csóórinak, amikor - emellett, hogy elismeri a sokat áhított anyagi biztonságnak megteremtésének értékét - szót emel a nemzet és a gazdasági sikerek kizárólagos azonosítása ellen. De ez az azonosító gondolkodás nem csak gyakorlatiassága miatt lehangelő. Lehangelő az rt is, mert burkoltan cinikus, mivel hallgatólágoosan más szocialista országok gazdasági és politikai nehézségeire sandítva látja magasabb polcon magát; és lehangelő azért is, mert értékszenlélete ellentmondásos: értékes számára az okozat, de érték nélküli az ok, értékes számára az ország gazdasági helyzete, de értéktudatának szinte alig válnak részévé a sikert lehetővé tevő politikai normák: az érdekluralitást komolyan figyelenbe vevő és részben arra építő politikai gyakorlat normái.

/ Hóvizi Ottó, 1982/

+++

Alságos idők /kari küldöttgyűlés, 1982/

Nem a formák be nem tartásáról, nem a szabálytalanságokról, és nem a spontánkodó demokráciáról...

A küldöttgyűlésen felszólalók jó része az egyikük által bejelentett csődöt fogadta el kulcsszóként, kulcsjelenségként. A vita gyorsan végigfutott a lehetséges és kinondható variációkon: a kari KISZ-vezetőség csődje, KISZ-tagságunk csődje, a KISZ csődje. Az így meghatározott sorból kimaradt: politikai magatartásunk - remélhetően átmeneti - csődje.

Ennek felismerése a következetesen politikus magatartás szintjén már kötelező. Ha a KISZ-szervezet csődje igaz, akkor annak bejelentésénél tovább nem juthatunk. Még viszonylag egzakt megközelítés sem született a csőd okáról, az ifjúsági szervezet csődjének egyéb vonatkozásairól még inkább nem. Nem esett szó arról, hogy milyen társadalmi, politikai megfontolások tarthatják mesterségesen életben ezt a szervezetet.

A hallgatásnak egyik - nem a legfontosabb, de nem lényegtelen - oka lehet, hogy nem tudtunk még kialakítani egy olyan nyelvezetet sem, amely politikai érdekeket eredményesen képviselni tudna anélkül, hogy annak kitapintható igazságtartalma a semmibe veszne a párbeszéd során.

... Kinek tartozom felelősséggel?

Önmagunknak, másoknak, a másoknak. Az első kettő optimális esetben együtt létezik az ember erkölcsi értékrendszerében, az utóbbi mint absztrahált fogalom jelenik meg /KISZ-szervezet, társadalmi érdek, internacionalizmus stb./, legtöbbször eltorzult, eltorzított normákkal. Az eredeti és megváltozott jelentés, az absztrakció nevében támasztott követelvények, és a józan ész megfontolásainak egyidejű létezése kettős értékrendszer ért. eredményez. És fordítva: a kettős értékrendszer kettős fogalomrendszert. Ez pedig szükségszerűen zsákutcá-jellegű stratégiát.

/ Kalmár Melinda, 1982/4 /

Adalékok az elefánt történetfilozófiai értelmezésének néhány kérdéséhez

Már a feltörekvő polgárság-harcain folyamán is nagy hatása volt az elefántnak, bár akkor még vallási köntösbe jelentkezett. Hegel már dialektikusan szemléli az elefántot, de idealizmusa miatt mint valamiféle szubsztanciát tétélezi. Marx a gyakorlat szerepének a fontosságát emeli ki a megismerésben: materialista alapra helyezi, a feje tetejéről a talpára állítva az elefántot. A polgári forradalmak győzelme után a szabadversenyessé váló kapitalizmusban az elefánt elidegenedett formájában áll szemben a tömegekkel. Az osztályantagonizmus erősödésével, a monopóliumkapitalizmus korában egyre szembevetőbbé válik az elefánt áru-fétis jellege, és a tömegek manipulálásában játszott szerepe.

1917 után, majd a szocialista világrendszer kialakulásával hatalmas távlatok nyíltak az elefánt előtt. Feltáratlan még az elefánt szerepe a szocialista vállalkozás különböző formáiban; e kérdés taglalása nem képezheti jelen tanulmány tárgyát. A polgári elefántkutatás ért el eredményeket bizonyos részterületeken a számítógépes technika alkalmazásával, de túlzott empirizmusa lehetetlenné tette egy átfogó elefantológiai elmélet kidolgozását.

Egyes polgári és újbaloldali teoretikusok metafizikus módon megkísérik az elefántot, mint valamiféle "osztályfelettit" beállítani. Világosan meg kell mondanunk, hogy emögött egyes uralkodó köröknek az a törekvése rejlik, hogy az elefántot leválasszák a tömegek forradalmi mozgalmairól.

A marxista elefántkutatás nem adhatja fel pártosságát, amiből az következik, hogy ki kell mutatnia az elefántot determináló objektív törvényszerűségeket, és az elefánt megjelenésének konkrét történeti formáit a különböző fejlődési szakaszokban /úgy mint ósközösségi, ázsiai, antik, feudális, stb./. Az elefánt történetileg változó, sajátos tulajdonságokkal rendelkező objektív kategória, amelyet mint totalitást kell szemlélnünk. A tudomány és az ideológia síkján ez a felfogás segíti elő, hogy az elefánt megtegye az ugrást a szükségszerűség birodalmából a szabadság birodalmába.

/ Galamb György, 1982/2/

+++

Közép-európai unizix

"Hehe"/Kurt Vonnegut/

A közép-európai jól tudja, hogy Közép-Európa nem annyit tesz, hogy Európa közepe. Közép-Európa lelkiállapot, a honderüh lelkiállapota, kesernyés mosoly. Közép-Európa közepe az ész: vannak, akik észhez térnek, és vannak, akik észnél vannak, az utóbbiak alatt általában azok a tisztakezűek értendők, akik mindvégig észre vétlenek maradnak. Göröcsoldó vicceink annak a feszültségnek a jelei, hogy Közép-Európának nem lehet története arról, miről a közép-európaiaknak történeteik vannak. A honderüh lelkiállapota meghatározhatatlan, de néha egy-egy képben, történetben, helyzetben - élesen felidéződik.

/ A mi kis védekezésünk /

Pest, szombat délutáni bizsergés a rádióban. Riport, IKV kontra házfelügyelő. A megszokott nyomás telepszik a halán-tékre, de korán, mert a téma érdekes. Március 15-e, nemzeti ünnep, lobogózás. A Fővárosi Tanácstól jött a körleveles parancsolat, bizonyára vörösrézű pecsét alatt, hogy középületet, intézményt lehet lobogózni, lakóházat nem. Tiszta sor: a honpolgár ne zászlózzon nyakra-főre a saját nemzeti ünnepén. Mi a baj? X.Y. házfelügyelő mégis lobogózott - így az IKV - sőt, szóltunk is neki, hogy vegye le a zászlókat, de amikor nemsokára visszamentünk, láttuk, hogy ez nem történt meg, ezért őt "meg kell rendszabályoznunk" /az idézett kifejezés szó szerint/. A vádlott, hangja után ítélve, idős aszszony. Miért nem vette le a zászlókat, amikor szóltak?

/...Gondolom, most jön, hogy "jogunk van hozzá", "a mi ünnepünk", mittudomén, nem jön./ Kőremszócpen, én már öreg vagyok, a zászlótartó meg magasán van, hát ezért szóltam a Lajosnak, hogy 50 Ft-ért másszon fel a létrára, és tűzze ki a zászlókat, namost ugye a hivatalból jöttek szólni, de hát közben a Lajos akkor már elment, én meg ugye nem tudok fölmászni a létrára...

A botért meg a vászonért. "Így megy ez"/Vonnegut/

/ Keryelet /

Szeged, Brüsszeli körút 23. Kétszintes, sárgára vakolt épület, félig zárt udvarral. A beltíves kapu jobb- és baloldalon egy-egy tábla. Mintha távolkeleti létszimbólemek idéznének: az egyik fehér /nővérny/, a másik fekete /hivatalos/.

A fehér szövege:

DEB EN KIALTOK A FÖLD DÜBÖROG
Ebben a házban lakott egyetemi hallgató korában

1924-1925-ben
JÓZSEF ATTILA

népünk nagy ferradalmi költője

"Az meglett ember, akinek szívében nincs se anyja, se apja, ki tudja, hogy az életet a halálra ráadásul kapja s mint talált tárgyat visszadja

bármikor - ezért őrzi meg, ki nem istene és nem papja se magának, sem senkinék."

/József Attila/

A fekete táblán:

SZEGED MEGYEI VÁROSI TANÁCS
VB HIVATALA

Talált tárgyakkal kapcsolatos ügyek intézése
Elveszett-ellopott tárgyak bejelentése

/ Hévízi Ottó, 1983/2/

+++

Kísértetek és csekély remény

"- Nagyszerű dialektikád van Domsai elvtárs.

- Nemcsak az anyém, mindannyiunké."

/Gerzely M.: Harc az üvegyárban/

Az alábbi szövegeket a Csillag c. folyóirat 1949-53-ig megjelent számiból válogattam. Közreadásuk során az egyes írók, kritikusok tarzított arcába pillanthatunk. Mégis úgy gondolom,

hogy képük mai megítéléséhez e néhány "elmozdulás" is fontos lehet. Mert akadhat néhány ismerős vonás. Félreérthetetlen rándulás a szájak sarkában. Mert e néhány évnek összesűrűsödött eseményeiről éppen az eredeti dokumentumok tudósítása hiányzik.

... Mi azt akarjuk, hogy az amerikai pásztor is, a cowboy is vegye kezébe Whitmant és Petőfit, olvassa Gogolt és Victor Hugót, mi azt akarjuk, hogy az amerikai kőműves is élvezze Gioconda mosolyát, felfedezze a szépséget és az erőt Picasso rajzaiban, mi azt akarjuk, hogy az atlanti országok népei írni tudó analfabétákból gondolkozó és érző, olvasó és alkotó emberekké váljanak.

Boldizsár Iván

Ha tehát az irodalom az embert a maga felfogása szerint akarta ábrázolni, akkor a semmitől sem gátolt, ösztönös folyamatokat helyezte ábrázolásának középpontjába. Iskolapéldája ennek az, amint Joyce Ulysses című regényében leírta, hogy egy Bloom nevű kispolgárnak ösztönösen, gátlás nélkül mi minden jár az eszében, amint a WC-n ül. Ezt a jelenetet a kapitalizmus irodalmában szinte jelképnek lehet tekinteni.

Lukács György

Például én el tudnék képzelni egy sovány kulákot is, pedig még sohasem olvastam róla.

olvasói levél

A szerkesztőség egy másik kérése arra vonatkozott, hogy amikor Balog párttitkár felkeresi Gallinánét és zárt ajtókra talál, ne forduljon vissza a villa kapuja előtt, hanem találkozzon az asszonnyal. Álljon szembe egymással és csapjon össze az új és a régi. Az új világ közvetlen harcban mentse ki az értékesnek tartott mérnököt a régi világ karmiból...

a Csillag szerkesztősége

Csehov Ványa bácsija pedig, bármilyen nagy szakmai siker lett is, bármennyi kritika íródott róla, értéke és jelentősége felől kétség maradt az emberekben, mert a Szabad Nép nem írt róla.

Hubay Miklós

A múltkor a DISZ-ben mesélte nekem egy lány, hogy a nyáron jópajtságával sétált a szigeten. Leültek egy padra, ahol a fiú rettentő zavarában azt kérdezte tőle: "Mondd, a kommunisták is szoktak csókolózni?" Szoktak. És erről miért hallgatnak a mi íróink? A szocialista ember igaz szerelméről miért nem olvashatunk az új magyar könyvekben?

olvasói levél

/ írta és válogatta: Balog József, 1983/3 /

+++

Magyar írók és a közélet /Beszélgetés Fekete Gyulával/

... Fekete Gyula nem akart kategorikus ítéleteket mondani a kultúrpolitikáról, bár hozzátette, hogy ezt is megtehetné, s hogy a kultúrpolitikával egyes kérdésekben nem ért egyet. Helytelen, szerencsétlen megoldásnak tartotta azt, ami a Mozgó Világgal történt. / Ezyébként az év eleji írószövetségi vitán mindenki a folyóirat mellett foglalt állást./ Elmondta, hogy tart azoktól a vitáktól, ahol csak az egyik fél beszél, érvel, holott a másik fél is jelen van. Neki, mint írónak, a Mozgó Világ szépirodalmi része nem tetszett, annál inkább kedvelte a valóságfeltáró írásokat. Sajnálná, ha megszűnne közlésük, vagy más irányt vennének a jelenlegi szerkesztés alatt. Megemlítette, hogy tud az egyetemisták ezzel kapcsolatos mozgulódásairól. Véleményét így foglalta össze: "A kultúrában igenis pluralizmusnak kell lennie, legyen az a célja, hogy ítéleteket provokáljon, ízlések csapjanak össze!"

... Hogy a politika és a közéleti irodalom sokszor ütközik egymással - ez természetes. A politika tartalma a jelenvaló, a szellem a távlatban válik elsődlegessé - ezért a politikus és az író látószöge, álláspontja nem mindig egyezik meg. A politika erkölcsé más természetű, mint a szellemé. A koccánások ezért természetesek. A politika ebben odáig is elmehet, hogy hazudik - a jó ügy érdekében. Saját népe elől is elhallgathat bizonyos dolgokat, de kizárólag a jó ügy érdekében.

/ Erdélyi Eszter, 1983./3./

+++

"Pusztuló nép vagyunk" /Beszélgetés dr. Kovács Zoltánnal/
 "A népesség csökkenése oly lejtő, melyről nehéz, szinte lehetetlen a visszafordulás." /Ráth Zoltán/

Az első kérdés: Idén nyáron került kezembe Kovács Imre "A néma forradalom" című megdöbbentő hatású 1937-es könyve a magyarság pusztulásáról, az "egykes társadalomról". "Pusztuló nép vagyunk" írta a déldunántúli falvak megüresedő házait járva. Néhány nappal ezelőtt elvastam a Mozgó Világ 1982/9-es számában dr. Fekete Gyula írásában a következő adatokat: 2020-ra 1,3 millióval csökken az ország lakossága, "a 18 év alatti gyermeket nevelő családok csaknem fele "egykes", több mint 40%-a "kettőcskés", és 10% sincs a három vagy több gyermeket nevelő családok aránya." Pusztuló ország vagyunk? Ezt leírhatjuk így 1982-ben is?

Részletek a válaszokból: 1980-ban jelent meg egy prognózis, mely szerint az 1978-as népesség 2021-re 9,4 millióra csökken, azaz 1,3 millióval fogy az ország. Az előrejelzés azonban nem pontos: a lejtő ennél sokkal meredekebb. Az azóta eltelt három évben ugyanis a valóságos fogyás sokkal nagyobb, mint a feltételezett. Az 1,3 milliós jóslatból sokkal rosszabb lesz, mert eddig semmilyen jel nem mutat arra, hogy megáll ez a folyamat: 1,5-1,6 milliós népességfogyásra kell számítanunk.

a koraszülöttek aránya kétszerese /11-12%/ a világtalannak /5-6% /. S a koraszülöttség általában testi fogyatékossággal, időgyengességgel jár együtt. Így egyre nő a társadalom által eltartott, dolgozni nem tudó fogyatékosok száma.

... Gyermekek ott nincsenek, ahol útjában áll a fölkapaszkodásnak, az életvitelnek, az életmódigénynak.

... Az a család, amelyik gyerekeket nevel, sokkal nehezebb helyzetben van, - és egyre nehezebben -, mint a gyermektelen vagy egy gyermekes családok. Egy 1977-es elemzés szerint, ha a gyermektelen családoknál 100%-nak veszem az egy főre eső jövedelmet, akkor az egy gyermekes családoknál 84%, a két gyermekeseknél 73%, a három gyermekeseknél 67%, a négy gyermekeseknél 48% esik egy főre. Minél nagyobb a család, annál nehezebb a megélhetés. 1968-ban egy bizottság megállapította a családi pótlék összegének négyszerese lenne csak elég a gyermeknevelés reális támogatására. De változás azóta sem történt.

... Ahogyan a társadalom magára vállalta a nyugdíjrendszerrel az idősek eltartását, ugyanúgy magára kell vállalnia gyermekeinek felnevelését. S mivel egy gyermek legjobban családban tud felnevelkedni: a családokat érdekeltté kell tenni a gyermeknevelésben.

... Mindehhez a jövedelemelosztás új rendjét kell megteremtteni.

/Lakács József riportja, 1984/1 /

+++

Történelmi tudatunk a közvéleménykutatások tükrében

... A lakosság történelmi emlékezete az események tekintetében kitüntetett szerepet tulajdonít április 4-nek: a megkérdezettek 86%-a tudta, mi történt ekkor. Azt, hogy május 1-én, augusztus 20-án és március 15-én mit ünneplünk, már kévesebben nevezték meg helyesen /73%, 70%, 69%/. November 7-tel kapcsolatban 53%, október 6-ra és március 21-re vonatkozóan 32, illetve 31% adott jó választ. Az évszámok közül a legtöbben /74%/ 1914-et tudták azonosítani. Az 1848-as és 1919-es események után az 1000-es év eseménye /!/ volt a legismertebb. 1867-et 22%, 1514-et 20%, az 1703-as évet csak 11% azonosította helyesen.

... Az egyes események ismertsége azonban nem csak évszámokhoz, hanem történelmi személyiségekhez is nagyban kötődik. A megkérdezettek fele tudta, hogy Kossuth Lajos, illetve Dózsa György nevéhez milyen esemény fűződik. Az István királyhoz kötődő eseményt 47%, míg a II. Rákóczi Ferenchez és Deák Ferenchez kötődőt 31, illetve 16% tudta helyesen megnevezni. A fenti két pontot összevetve azt tapasztalhatjuk, hogy az egyes történelmi események inkább személyekhez kötődnek. Hipotetikusán talán az is megfogalmazható, hogy az emberek nagy többsége a nagy személyiségeken keresztül "ismeri" múltját.

... A 20. századi magyar történelem öt ismert személyiségét a következőképpen rangsorolták. Bajcsy-Zsilinszky Endre, Károlyi Mihály, Rákosi Máttyás, Ferenc József, Horthy Miklós.

/ Bárdi Nándor, 1984/1 /

...Itta borát

A lengyelek nem szeretnek dolgozni. Állandóan sztrájkolnak, így nem esoda, hogy csupán a magyar élelmiszervonatoknak köszönhetik, hogy ennyit is ehetnek./ Mellesleg ezek okozzák az élelmiszerek hazai áremelkedését. A vonatok. Tehát, hogy esznek./ A lengyel munka helyett csak "seftel", törülközőt árul a miskolci piacon és a Polónia-expresszen esernyőt.

Íme, néhány Lengyelországról és a lengyelekről széles körben elterjedt vélemény, bár a "lengyel kérdés" elsősorban a sztrájkok idején foglalkoztatta közvéleményünket / talán törvényszerűen múló jelleggel, de azért egy kicsit ezzel is a kérdés lényegére mutatva/, s adta a "kérdésre" a fenti, bántóan hamis feleleteket. S a hazug válaszok ebben az esetben különösen nyomasztóak, mert ezekkel a lengyel-magyar kapcsolatokban /legalábbis magyar részről/ új éra kezdődött: a részvétlenségé, sőt az ellenszenvé. Előfordult már, hogy kormányaink ellentétes oldalon álltak, ám az, hogy az egyik nép tömegei ilyen averzióval viselkedjenek a másik nép iránt, az nem. Nem a politikai állásfoglalásokra gondolok, s nem is az értelmiség egyes csoportjaira, melyek továbbápolják a baráti viszonyt, de hiába, a lényeg veszett el: a tömegek rekonszenve.

/ Tomka Béla, 1984/2 /

+++

Gondolatok a "Szárszó 1943" kapcsán

... Hogyan is kaphat árnyalt képet egy gimnazista a Horthy-rendszeréről, ha nem látja az ellene felsorakozó pártok, csoportok teljes skáláját, azok dilemmáit, vitáit. Ha valaki nem hall a falukutató mozgalomról, mely a keresztény ellenforradalmi kurzus alatt először lobbantotta a revíziót a gyonhangoztató rendszer szemére az ország több mint felének túrheterellen állapotát, és állt ki a társadalmat átstrukturáló hirtokreform mellett. Vagy elképzelve e, hogy "képet" kaphat egy fiatal a kiútkeresés dilemmáiról, mely az utat kereste a stagnáló társadalomból, ha nem ismeri a baloldali álláspont mellett az ún. "harmadik út" a "magyar sajátosságokat" figyelembe vevő, ezeket sokszor abszolútizáló gondolatok problémáját.

Az ilyen hiányosságok "alapozzák meg" történelmünk egydimenziós értékelését. Így tud elterjedni a "fasiszta nemzet", és a többi felszínes ítélet.

Minap a gimnázium negyedik osztályos történelmkönyvében lepezgettem csoportok, pártok, személyek nevét kerestem: polgári radikalizmus, Jászi Oszkár, urbánusok, népiék, falukutatók. Sajnos - amint azt vártam - heppon maradtam... Sajnos még mindig a "tömegek" bűvöletében élnek tankönyvszerzőink. Póli; erre a "mennyei szemléletre" a "Lejtán túl" vizyázni kell. Sokszor nagyobb volt egy maroknyi kis csoportnak a beleszólása a "sorsunk folyamába", mint a százczes passzivitásra ítélt tömegeknek.

/ Bellavics István, 1984/3 /